

Luboš Jiráň: Knovízská kultura – další příklad kultury s chybějící komponentou v Čechách.
(in Archeologie nenalézaného, ed. Neústupný E., 52 – 62)

Když je zjištěno chybění jedné ze dvou hlavních archeologických komponent (sídlišť nebo pohřebišť), existuje několik interpretačních možností:

Sídliště musíme předpokládat v každé pravěké kultuře, ať už nalézáme jejich stopy či nikoliv.

Nenalezení svědčí o tom, že nezanechala výrazné stopy.

U pohřebišť stojíme před otázkou, zda byl vůbec akceptován rituální způsob nakládání s ostatky – to je předpoklad pro vytvoření funerální komponenty – a tedy pohřebiště opravdu chybí, anebo chybí pouze archeologické poznatky o pohřbívání.

Naše poznání funerální komponenty → *rozdíl* mezi neolitem a eneolitem a mladším pravěkem. Od kultury s lineární keramikou do řivnáčské k. nebylo zvykem ukládání mrtvých do země, ale jiné formy nakládání s mrtvými. (Počet sídlišť vyšší než pohřebišť nejlíp 1:10, některé kultury vůbec).

Změna nastává s kulturou se zvoncovitými poháry a se šňůrkovou keramikou – od této doby stovky hrobů. Zvyk ukládat zemřelé do země se stává převažujícím, zjištěné odchylky jen doplněk.

Vrchol sjednocování pohřebního ritu v mladé a pozdní DB – pojmenování „kultury popelnicových polí“ – převládá spálení a uložení do pohřební jámy v popelnici.

Výrazné rozdíly – na území dnešních Čech hranice lužických pop.polí a jihozápadních pop.polí.

V LK žádné alternativy k popelnicovým pohřbům, *knovízská kultura málo ukázněná* – variabilita. (převažují ploché žárové, ale i žárové pod mohylami, kostrové skříňkové i pod mohylou, nepietní na sídlištích...)

Sít pohřebišť není rovnoměrná – střední Povltaví hustá, střední Polabí (jinak nálezově bohaté) velice *řidká*. – Nesouvisí s kvalitou výzkumu, protože známe mnoho podobných hrobů lužických (takže nebyli mělké a rozorány!).

Vysvětlení v specifických zvyklostech. Východ osídlen v mladším stupni a právě zde chybí pohřebiště. (chybí i jiné varianty zacházení s mrtvými a naše znalosti o společnosti mladší DB vylučují nepietní zacházení.)

Na území Kutnohorské plošiny a Čáslavské kotliny (osídleno až v HA2) evidujeme 20 sídlišť, ale osídlení nezanechalo jedinou stopu po existenci obvyklých funerálních zvyklostí. Vyloučíme-li hlubokou orbu a nekvalitní archeologické výzkumy (spousta sídlištních nálezů), vyplývá nám, že absence pohřebišť je způsobena chováním nositelů knovízské kultury.

- buď uplatňovali zcela odlišný způsob – ostatky nebyly ukládány pod zemský povrch (nepravděpodobné – kolonizátoři nebyli výrazněji ovlivněni v jiném, proč by měli měnit něco tak významného jako pohř.ritus?!?)
- nebo byli pohřbíváni podle obecných zvyklostí, ale NE v této oblasti. – představa **transportu** zemřelých do původní rodné země; 3-4 denní pochod, vazba na otčinu. Podle zvykových tradic pravěku zachovávalo i dalšími 8-10 generacemi.

Prokázání archeologickými nálezy je prakticky nemožné, jediná možnost je analogie s jinými skupinami a dobou (ostatky vojáků přenášených zpět do vlasti, judaistická snaha o uložení ve Svaté zemi). Existence velkých centrálních pohřebišť (afričtí pastevci – snad podobné jako střední DB.)

Je zajímavé, že tato rituální praktika nebyla prozatím v odborné literatuře příliš diskutována.

Je to pouze **pracovní hypotéza**, která padne při objevení 1. pohřebiště v oblasti. Do té doby ale zůstává logickým vysvětlením situace.